

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

30.12.2003

14.1.2004

Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře – rozhodl jako soud odvolací v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Roberta Ožvalda a soudkyní JUDr. Marcely Pechové a JUDr. Libuše Vorlíčkové v právní věci žalobce [redacted] nar. [redacted] bytem [redacted] zast. JUDr. Alešem Janů, advokátem AK Tábor, Čelkovická 445, proti žalovanému [redacted] nar. [redacted] bytem [redacted] zast. JUDr. Jiřím Hájkem, advokátem AK Jindřichův Hradec 3/II, o určení neplatnosti smluv a o určení neexistenci zástavního práva, o odvolání žalobce proti rozsudku Okresního soudu v Táboře ze dne 25.6.2003 č.j. 9 C 16/2002-29

t a k t o :

- I. Rozsudek soudu I. stupně se **p o t v r z u j e**.
- II. Žalobce je povinen nahradit žalovanému náklady odvolacího řízení v částce 7.535,50 Kč na účet JUDr. Jiřího Hájka do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

Citovaným rozhodnutím zamítl soud I. stupně všechny tři návrhy žalobce na určení, že smlouva o půjčce ze 4.10.1999, stejně jako smlouva o půjčce z 31.1.2000 jsou neplatné a že žalovaný nemá zástavní právo ke specifikovaným nemovitostem. Uvedl, že se v pořadí jedná o druhé rozhodnutí soudu I. stupně, k odvolání žalobce byl první rozsudek zrušen a věc

9016/2002

15 Co 663/2003 - 77

vrácena k dalšímu řízení s tím, že bylo uloženo znovu přezkoumat tři okruhy otázek. Pokud jde o rozpor ve vůli spočívající v tom, že žalobce dostal při uzavírání druhé smlouvy pouze 240.000,- Kč, nikoliv 300.000,- Kč, jeho výpovědi z 21.1.2003 a z 22.7.2003 se liší. V prvním případě uvádí, že při podpisu smlouvy dostal 200.000,- Kč, následně s odstupem několika dnů 40.000,- Kč. Ve druhém případě opakovaně tvrdí, že při podpisu smlouvy dostal celkem 240.000,- Kč, teprve po připomenutí předešlé výpovědi připouští předchozí popis. I kdyby tento rozpor byl nepodstatný, je stále na žalobci prokázat, že zbývajících 60.000,- Kč předáno nebylo. Ve smlouvě se totiž hovoří o částce 300.000,- Kč, která se při podpisu smlouvy předává. Stejně tak vypovídá vždy žalovaný. Žalobce předložil listinu o přehledu splácení dluhu, je patrné, že výsledná částka koresponduje s prohlášením z 30.8.2001, kde oba účastníci staví najisto výši dluhu včetně úroků. Žalovaný se k obsahu smlouvy vyjadřuje neurčitě. Nicméně tyto důkazy nelze dle názoru soudu I. stupně vyložit tak, že neexistovala shoda vůle s projevem při uzavírání půjčky druhé. Tvrdí-li žalobce, že vůle účastníků byla uzavřít smlouvu na 300.000,- Kč, vedle této smlouvy stála druhá, ústní dohoda, na jejímž základě byla část poskytovaných prostředků rovnou použita na úhradu úroků za 4 měsíce. Žalovaný naproti tomu setrvává na tvrzení, že vůle stran byla uzavřít smlouvu na 300.000,- Kč, taková byla také uzavřena a částka předána. Z toho lze učinit jen takový závěr, že vůle stran korespondovala s jejich projevem a z tohoto pohledu je smlouva perfektní. Otázka dohody o částečné úhradě úroků nemůže mít na tyto závěry žádný vliv. Pokud jde o výši sjednaných úroků, bylo zjištěno, že ve sledovaném období se úroková míra pohybovala v rozmezí 9-15,5% z dlužné částky za rok. Ze zprávy bankovních ústavů rovněž plyne, že poskytnutí úvěru předchází zkoumání schopností klienta poskytnutou částku splatit. Ze všech dříve uvedených zjištění plyne závěr, že žalobce neměl dobré vyhlídky na získání úvěru u peněžního ústavu, pokud by mu byl poskytnut, stalo by se tak spíše účelově a s delším časovým odstupem. Jelikož žádal o tzv. volné prostředky, poskytoval by se úrok spíše na horní hranici. Je pravda, že půjčka získaná u žalovaného je úročena 5% měsíčně, tedy 60% za rok, což představuje čtyřnásobek úroků u peněžního ústavu. Žalobce se ovšem pro půjčku svobodně rozhodl a že potřeboval vrátit peníze jiným osobám, neobstojí, když navíc nebyly půjčky ani úročeny. Žalobce zde riskoval pouze žalobu o zaplacení dluhu. Nutnost investovat do podnikání je diskutabilní, tím spíše, že ani investované prostředky ke zlepšení podnikatelských výsledků u žalobce nevedly. Žalobce jasně chápal, jak vysoký úrok je a kolik bude jeho povinností žalovanému zaplatit. Tvrzení, že žalobce má nyní platit úroky z úroků, není pravdivé. Dohodnutá úroková míra je neobvykle vysoká, takto však otázka, kterou řešil soud, nestojí. Bylo třeba zhodnotit, zda taková dohoda představuje ujednání, které odporuje dobrým mravům. To je třeba posuzovat individuálně s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem jednání účastníků v příslušné době a k obecně uznávanému mínění o tom, jaký obsah jednání je z uvedených hledisek přijatelný. Na druhé straně je totiž třeba respektovat zásadu smluvní volnosti, která má zásadně přednost. Proto čtyřnásobný úrok z půjčky oproti peněžním ústavům nedosahuje takové intenzity, aby bylo možno učinit závěr, že právní úkon je neplatným. Žalobce dostal peněžní prostředky rychle, získal je opakovaně, závazek v tomto směru byl součástí jeho hospodářského rizika. Pokud jde pak o posouzení nového závazku u smlouvy z 31.1.2000, je pravdou, že obsah dohody ukazuje spíše na závěr, že šlo o novaci privativní podle § 570 odst. 1 o.z. Podle § 572 odst. 1 o.z. ručení a zástavní právo zajišťující závazek zaniklý zajišťují i závazek, který nahrazuje závazek původní. Z toho plyne, že při privativní novaci zásadně zaniká zajištění závazku s výjimkou ručení a právě zástavního práva. Není tedy důvod, aby byla určena neplatnost zástavní smlouvy, pokud nebyly určeny neplatnými předchozími smlouvami o půjčkách. Proto byly všechny návrhy opětovně

zamítnuty. Podle § 142 odst. 1 o.s.ř. přiznal okresní soud úspěšnému žalovanému právo na náhradu nákladů v celkové výši 28.611,- Kč.

Proti tomuto rozsudku podal v zákonné lhůtě 15 dnů odvolání žalobce, který žádal jeho zrušení a vrácení věci soudu I. stupně k dalšímu řízení nebo jeho změnu tak, aby žalobě bylo zcela nebo alespoň částečně ohledně neplatnosti ujednání ve smlouvách o úrocích vyhověno. Setrvává na všech námitkách, které jsou obsaženy v jeho předchozím odvolání a které soudy posoudily jako nedůvodné. To se týká i rozporu mezi vůlí a projevem u druhé smlouvy o půjčce, kde se s právním závěrem okresního soudu žalobce neztotožňuje. Důkazy, které předložil, dokládají, že byla vyplacena pouze částka 240.000,- Kč. Tato skutečnost by na platnost smluv měla mít vliv. Pokud pak byla tato smlouva posouzena jako privativní novace a pokud bylo vysloveno, že platnost smlouvy původní zaniká, měl by tento zánik být se vším, tedy i se zajištěním dle původní smlouvy. Zejména však žalobce nesouhlasí s právním názorem o platnosti ujednání o úrocích. Předně jde o čtyřnásobný rozdíl v dohodnutých úrocích proti obvyklé výši pouze v případě, že se bude vycházet z maximální doložené hranice bankovních úroků. Kdyby se vycházelo ze středních hodnot, byl by rozdíl ještě výraznější. I čtyřnásobný rozdíl je však při ostatních podmínkách půjčky (ujednání o nemožnosti splácet jistinu menšími platbami než 50.000,- Kč) neúměrně vysoký. Nelze opomenout, že závazek byl pro žalovaného dostatečně zajištěn. Neplatnost ujednání v tomto směru by měla vliv i na neplatnost smluv o půjčce i smlouvy zástavní.

Žalovaný navrhl potvrzení napadeného rozhodnutí. Má zato, že okresní soud správně objasnil veškeré skutkové okolnosti, již v prvním rozsudku přijal správné právní závěry. Pokud na základě rozhodnutí odvolacího soudu doplnil důkazní řízení, vypořádal se pak se všemi námitkami uvedenými ze strany krajského soudu.

Podle § 212 o.s.ř. odvolací soud přezkoumal napadené rozhodnutí v celém rozsahu a dospěl k závěru o nedůvodnosti odvolání.

V rozhodnutí soudu I. stupně totiž již nelze shledat ani po skutkové, ani po právní stránce žádné pochybení, jež by věcně opravňovalo krajský soud přijmout některý z odvolacích návrhů žalobce. Dle pokynů odvolacího soudu uvedených v usnesení ze 17.4.2003 bylo dokazování doplněno ohledně obvyklé výše bankových úvěrů v rozhodné době. Vůči skutkovým závěrům v tomto nebo dalších směrech námitky prakticky nejsou a je tady možné odkázat na předchozí rozhodnutí vydaná v dané věci. V právní rovině pak soud I. stupně, jak plyne z odůvodnění jeho rozsudku, podrobně a pečlivě posuzoval tři okruhy právních otázek, které odvolací soud dle svého zrušovacího usnesení neshledal dříve za jednoznačně nebo zcela správně vyřešené. Dnes již ovšem námitky žalobce ve vztahu k napadenému rozhodnutí neobstojí.

Rozpor mezi vůlí jednajících osoby a jejím projevem je možné spojovat pouze a jedině se samotným procesem uzavírání smlouvy. Takto tvrzený rozpor se vlastně dotýká vážnosti vůle jako jedné z významných náležitostí nezbytných pro platnost právního úkonu. Žalobce totiž také tvrdí situaci, že vůle účastníků nesměřovala u smlouvy z 31.1.2000 k uzavření půjčky 300.000,- Kč, jak je to projevováno v písemném textu smlouvy, jinými slovy, že jednajících osoby nechtěly projevit takovou vůli, aby došlo ke vzniku smlouvy o půjčce na 300.000,- Kč. Žalobcem tvrzený právní závěr ovšem na základě skutkových zjištění nelze

akceptovat. I pokud by se pominul naprosto jasný text smlouvy z 31.1.2000, sám žalobce ve své výpovědi v podstatě potvrdil, že také u druhé smlouvy požadoval poskytnutí částky 300.000,- Kč, o půjčce na tuto výši tedy účastníci jednali, ani žalovaný podle obsahu výpovědi žalobce nenamítal, že tuto částku například nemá k dispozici a nemůže jí půjčit. V procesu uzavírání smlouvy tudíž není žádná skutečnost, jež by svědčila o tom, že vůlí některého z účastníků nebo obou bylo uzavřít smlouvu na jinou částku, než jaká je jejím písemném znění uvedena. Něco jiného, jež už s rozporem mezi vůlí a projevem vůle nespojuje, je splnění závazků ve smlouvě, tedy tvrzení žalobce, že dohodnutá částka 300.000,- Kč ani při podpisu smlouvy, ani později mu v celém rozsahu poskytnuta žalovaným nebyla. To se přece netýká nikterak vůle účastníků při uzavírání smlouvy, ale splnění závazků z ní plynoucích. I kdyby bylo prokázáno tvrzení žalobce v jeho výpovědi, na které upozorňuje již předchozí usnesení odvolacího soudu (že se se žalovaným „dohodli, že částka 60.000,- Kč bude započítána na úroky“), jde již o něco, co nepředstavuje projev vůle u právního úkonu smlouvy o půjčce z 31.1.2000, ale je jiným úkonem, samostatnou ústní dohodou. Vzhledem k tomu se odvolací soud ztotožňuje s právním závěrem okresního soudu, že tato smlouva z hlediska náležitostí právních úkonů dle ustanovení o.z. je perfektní.

Ve zmíněném rozhodnutí krajského soudu bylo již naznačeno, že obsah článku V. bodu 2. druhé smlouvy o půjčce spadá spíše pod institut privativní novace dle § 570 odst. 1 o.z. Doplněné dokazování k tomuto nepřineslo žádný skutkový posun, jež by dával věcně důvod ke změně názoru odvolacího soudu. Ten je sdílen již i okresním soudem, který pak ve vztahu k předmětu žaloby naprosto správně vychází ze znění § 572 odst. 1 o.z. Tato právní úprava nemůže přinést jiný právní výklad než užívá okresní soud, tedy že dohoda podle § 570 o.z. sice působí zánik závazku mezi věřitelem a dlužníkem a vznik nového závazku mezi nimi, ale nemá za následek zánik vedlejších závazků z ručení a zástavního práva, kterými byl zaniklý závazek zajištěn. Ostatně ve shodě s tím je uzavřeno mezi účastníky zmíněné ujednání ve smlouvě z 31.1.2000.

U problematiky úroků z prodlení jednak odvolací soud souhlasí s dílčí úvahou soudu I.stupně, že při zjištěném rozmezí úrokových sazeb u bankovních ústavů by s ohledem na konkrétní okolnosti případu byl žalobci poskytnut úrok spíše na horní hranici. Napadené rozhodnutí logicky vysvětluje, o co se zde opírá, přičemž žalobce nepřichází s žádným relevantním argumentem, pro který by měl být tento názor přehodnocen. Není ovšem zcela rozhodující, zda dohodnutá úroková míra představuje čtyřnásobek nebo až pětinašobek tehdy obvyklých úroků u bankovních ústavů. Okresní soud především správně hovoří o tom, že z hlediska námitky žalobce je třeba řešit otázku, zda dohodnutá výše úroků je natolik nepřiměřená, že se přičí dobrým mravům ve smyslu § 3 odst. 1 o.z. a je tudíž dle § 39 o.z. neplatná.

Mezi účastníky nejsou spory o tom, že dobrými mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních, rovněž jako to, že závěr o rozporu právního úkonu s dobrými mravy musí být soudem zjištěn podle objektivního kritéria s přihlédnutím ke všem okolnostem konkrétního případu, včetně dané doby i postavení účastníků. Není tedy vyloučeno, že i takové ujednání, které odpovídá zákonu, může být shledáno v rozporu s dobrými mravy. Na straně druhé ale fungování systému psaného práva je založeno zejména

na důsledném dodržování pravidel vyplývajících z právních předpisů a institut dobrých mravů nesmí být na újmu principu právní jistoty a nesmí nepřiměřeně oslabovat subjektivní práva účastníků vyplývající z právních norem. Použití principu dobrých mravů ve smyslu § 3 odst. 1 o.z. má proto místo skutečně jen ve výjimečných situacích, kdy k výkonu práva založeného zákonem či smlouvou dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převažující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit povinnou osobu (tzv. šikanózní výkon práva), případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek (k tomuto blíže srovnej např. Občanský zákoník, komentář, 8. vydání C.H.Beck, str. 37, 201, 203, a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 2895/99-Sbírka soudních rozhodnutí č. 1/2002). Jak uvedl odvolací soud již v usnesení ze 17.4.2003, občanský zákoník v platném znění neobsahuje žádné ustanovení o tom, do jaké výše lze sjednat úroky při půjčce peněz mezi fyzickými osobami. Není vyloučeno, že s poukazem na § 3 odst. 1 o.z. by soud s ohledem na okolnosti konkrétního případu mohl nepřiznat věřiteli nepřiměřeně vysoký úrok sjednaný s dlužníkem. Sama skutečnost, že dohodnutý úrok převyšuje obvyklou úrokovou míru peněžních ústavů, ještě proto neznamena, že předmětné ujednání o úrocích je v rozporu s dobrými mravy. Okresní soud pak v úplnosti posuzoval a hodnotil skutečnosti, které souvisely s uzavřením dvou předmětných smluv o půjčce, které sporné ujednání o úrocích obsahují (vyjma argumentu o smluvní volnosti, v rámci zkoumání dobrých mravů nemá místo), a s přijatým konečným závěrem se odvolací soud také ztotožňuje. Žalobce poukazuje pouze na omezení ve smlouvě splácet jistinu ve splátkách minimálně 50.000,- Kč, ovšem už v rozhodnutí ze 17.4.2003 při řešení jiné otázky je uvedeno, že bylo plně na vůli žalobce, kdy si tyto prostředky z podnikání či jinak naspoří a takovéto splátky na jistinu poskytne. Nepochybně žalobce šel při uzavírání půjček do rizika, to však musí být plně na něm, když z dokazování je rovněž zřejmé, že prakticky nevedl jednání u nějakého bankovního ústavu o získání úvěru (a přitom se výše úroků z těchto úvěrů teď dožaduje). Jak uvádí správně okresní soud, šlo mu o získání prostředků rychle a v hotovosti, což mu žalovaný zajistil, a to i opakovaně. Žalovaný také logicky vysvětlil, že měl k dispozici volné prostředky, které tímto způsobem hodlal zhodnotit. Ze zjištěných okolností proto neplyne, že by zde jeho motivací bylo poškodit žalobce. Vzhledem k těmto důvodům je správný i právní závěr soudu I. stupně, že ani ujednání o úrocích v předmětných smlouvách není dle § 39 o.z. neplatné.

Zamítnutí všech tří žalob proto bylo oprávněné. V souladu s výsledky řízení bylo rozhodnuto též o nákladech řízení. Proto mohl být napadený rozsudek dle § 219 o.s.ř. v celém rozsahu potvrzen.

Podle § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o.s.ř. přiznal odvolací soud úspěšnému žalovanému právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Ty představuje jednak odměna právního zástupce žalovaného 6.750,- Kč (sazba snížena na polovinu podle § 18 odst. 1 vyhl.č. 484/2000 Sb., neboť v odvolacím řízení byl proveden pouze jeden úkon), režijní paušál 75,- Kč a ztráta času za 4 půlhodiny po 50,- Kč dle vyhl.č. 177/96 Sb. Dále se jedná o náhradu jízdného dle zák.č. 119/92 Sb. ve výši 510,50 Kč (ujeto 98 km, spotřeba 7,2 l/100 km cena benzínu 25,10 Kč/l). Celkovou částku 7.535,50 Kč je žalobce povinen uhradit v souladu s § 149 odst. 1 a § 160 odst. 1 o.s.ř. na účet právního zástupce žalovaného do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

9C 16/2002

15 Co 663/2003 - 81

Poučení: Proti tomuto rozsudku lze podat dovolání pouze za podmínek dle § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o.s.ř., a to ve lhůtě dvou měsíců ode dne jeho doručení k Nejvyššímu soudu ČR v Brně prostřednictvím soudu I. stupně.

Nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí.

V Táboře dne 25.11.2003

JUDr. Robert Ožvald
předseda senátu

